

Minor quoad secundam partem: quia etiam secundum iudicium de objectis supernaturalibus, fieri non potest ab-

136 Probatur rursus eadem secunda pars conclusionis: Sicut sensus non decipitur per se, sed solum per accidens, circa sensibile proprium, ita intellectus semper est verus, per se loquendo, circa proprium obiectum: & ad summum decipitur per accidens, propter passionem infirmitatis, aut actum vel habitum vitiosum, ratione quorum perturbatur, vel ab aliquo inferiori, puta phantasia, aut huiusmodi: Sed in Angelis nulla sunt passiones, nec ante primum peccatum fuit aliquis habitus aut actus vitiosus, ut patet: nec denique potentie inferiores sensitivae, a quibus obscuraretur vel perturbaretur eorum intellectus: Ergo ante primum peccatum, nullus potuit esse error in intellectu Angelico.

137 Confirmatur: Error intellectus est malum quoddam grave naturae rationalis: Sed non culpae, nisi sit voluntarius, ac proinde praesupponat malum affectum voluntatis: Ergo poena: Sed malum poena supponit culpam: Ergo error non potuit reperiri in intellectu Ang. ante primum eius culpam.

138 Quod potest amplius confirmari ex Augustino lib. 3. de libero arbitrio c. 24. ubi sic ait: Approbare vera pro falsis, non est natura insipienti hominis, sed poena damnati: multo minus est natura insipienti Angelis, sed poena damnati: ac proinde non potest convenire Angelo ante peccatum.

139 Ex dictis hactenus probata manet ultima pars conclusionis: si enim ex una parte debuit necessario procedere aliquis defectus intellectualis, ut in prima suppositione monstravimus, & suffus in Tractatu de peccatis ostendimus: ex alia vero parte talis defectus non fuerit ignorantia, vel error, ut patet ex probatione prima & secunda partis conclusionis: cum nullus alius defectus intellectualis superstit, praeter considerationem privativam, necessario sequitur eam in Angelis fuisse causam peccati, ac secretam illam rimam, per quam in illorum mentes virus hoc intravit. Unde D. Thomas quaest. 16. de malo art. 2. ad 4. Semper in peccato defectus intellectus, vel rationis, & voluntatis proportionaliter se committunt: unde non oportet ponere in primo peccato Daemonis talem defectum intellectus, ut aliquid falsum existimaverit, puta aliquod malum esse bonum, sed in hoc quod defectus ab apprehensione sua regulis & ordinibus eius.

139 Confirmatur & explicatur amplius haec pars ex doctrina ejusdem S. Doctoris quaest. 1. de malo art. 3. ubi haec scribit: Hoc ipsum quod non est attendere actus ad talem regulam (scilicet rationis) in se consideratum, non est malum, nec culpa, nec poena, quia anima non operatur, nec potest attendere ad huiusmodi regulam semper in actu. Sed ex hoc accipit prima ratioem culpa, quod sine actuali consideratione regulae procedit ad huiusmodi electionem. Sicut artifex non peccat in eo quod non semper tenet mensuram, sed ex hoc quod non tenens mensuram, procedit ad incidendum. Similiter etiam Angelus non peccavit ex eo quod procedit quod non consideravit legem divinam, prohibentem amare beatitudinem naturalem, absque ordine & relatione in Deum ut auctorem & finem supernaturalem, sed ex eo quod absque consideratione huius regulae & praecipi, beatitudinem illam adamavit, & in ea nimirum sibi complacuit, unde tota malitia peccati Angel. refundenda est in inconsiderationem, seu potius in iudicium inconsideratum, quod prius est in genere causae formalis ipsa electione mala: & quodammodo posterius in genere causae efficientis, ut ex solutione argumentorum patet.

§. III.

Solutio objectionum.

140 Obijetur primo contra secundam partem conclusionis: D. Thom. in 2. ad Annib. disp. 5. q. 1. art. 1. ad 2. ait: Circa iudicium eligibilem in Angel. error esse potuit, quoniam non circa absolutam cognitionem eorum, ad qua naturalis cognitio se extendit.

Respondeo S. Doct. non loqui ibi de errore formali, sed solum de virtuali & interpretativo, qui in consideratione privativa consistit, ut clare se explicat ibidem dicens: Intellectus Angelis licet in eligendis non possit ligari passione, sicut in nobis accidit, potest tamen imperari a re-

Ho iudicio eligibili, per emissionem aliquorum qui consideranda sunt.

Obijetur secundo contra eandem partem: Si in Angelis non potuisset esse error ante primum peccatum, maxime quia est malum poena, & sic nequit antecedere culpam: Sed hoc ratio nulla est: Ergo, &c. Minor probatur, quia consideratio est malum quoddam naturae angelicae, & nihilominus admittitur ante culpam.

Respondeo concessa Majori negando Minorem. Ad cuius probationem dico, inconsiderationem, praecise & secundum se sumptam, non habere rationem mali respectu naturae angelicae: nam iuxta naturalem eius conditionem est, quod non semper sit in actuali & omnino perfecta consideratione omnium rerum: unde huiusmodi inconsideratio solum habet rationem eiusdem nude & pure negationis; eo proportionali modo quo limitatio in creaturis, secundum se & praecise sumpta, non habet rationem mali, sed est iuxta naturalem conditionem earundem creaturarum, habetque rationem nude & pure negationis respectu illarum. At vero error habet rationem mali proprie dicti, respectu naturae angelicae, quia est dispositio quaedam positiva & disconveniens naturae perfecte intellectuali: & propterea error qui secundum se est malum poena, respectu praedictae naturae perfectae, non potest esse ante malum culpae: & independenter ab eo; bene tamen praedicta consideratio, secundum se & praecise sumpta. Dico, secundum se & praecise sumpta, nam si consideretur secundum id quod aliunde habet, nempe ut est voluntaria, seu quatenus habens illam inconsiderationem vult cum ea procedere ad opus, ad quod recte exequendum requiritur consideratio, plauum est illam non esse pure negationem, sed privationem, habereque rationem mali, verum tunc supponit in aliquo genere causae peccatum voluntatis: & ita malum hoc non est ante primum peccatum, ut magis patebit ex infra dicendis.

Obijetur tertio contra tertiam partem conclusionis: 143 Juxta SS. Patres Angelus peccavit ex malitia, unde non est admittis ad penitentiam, sicut est admittis homo, quia peccavit ex infirmitate. Sed peccare ex malitia, non est peccare ex inconsideratione, sed potius ex plena deliberatione & consideratione, quia inconsideratio potius reducitur ad peccatum ignorantiae & infirmitatis, quam ad peccatum malitiae: Ergo primum Angeli peccatum ex inconsideratione non proficiscit, maxime cum ex Scriptura constat Luciferam, ejusque sequaces, a bonis Angelis, & praesertim a Michaelis dicente: Quis us Deus? fuisse admonitos de his qui considerare debebant, scilicet divinam similitudinem non esse superbe appetendam.

Confirmatur: Eadem videtur esse ratio de primo peccato Angelorum, ac de peccato primorum parentum: Sed primi parentes non peccaverunt ex consideratione: Ergo nec mali Angeli. Minor probatur, nam Eva fuit admonita de praecipto divino, cum serpens ei dixit: Cur praecipit vobis Deus, &c. Adam vero non fuit seductus, ut dicitur 1. ad Timotheum 2.

Ad objectionem respondeo SS. Patres velle, ex eo peccatum hominis esse magis venia dignum quam peccatum Angelorum, quia licet utrumque proficiscerit ex inconsideratione, inconsideratio tamen hominis non oritur ex pura malitia, sicut inconsideratio Angelorum, quatenus mala, sed ex infirmitate carnis cum ipso congenita. Ita formaliter D. Gregorius lib. 5. Moralium cap. 9. (inquit) ad intelligendum creaturas Deus fecerat, angelicam videlicet: & humanam: utrumque vero superbia percussit; sed una regnum carnis habuit, alia vero nihil infirmum de carne gestavit: miserus ergo Creator, illam ad se debuit reducere, quam in peccatione culpa, ex infirmitate aliquid coexistere habuisset: & eo amplius debuit apostatam Angelum repellere, quo cum a peccatis fortitudine corrui, nihil infirmum ex carne gestavit. Item lib. 9. cap. 28. Angelorum (inquit) Spiritus idcirco irremissibiliter peccaverunt, quia tanto robustius stare poterant, quanto eos carnis commixtio non tenebat. Homo vero idcirco post culpam veniam meruit, quia per carnale corpus aliquid, quo seipso minor esset, accepit.

Ad illud quod additur ex Scriptura dico, quod admonitio facta per Michaelem & bonos Angelos, cum fuerit facta post vitam superbiam & resistendam malorum, fuit posterius, saltem natura, peccato ipsorum: unde illa non potuit impedire quod mali Angeli ex inconsideratione peccarent: maxime quia ex vi huius admonitionis solum habuerant considerationem speculativam, non autem practicam & imperativam, quae erat necessaria ad continentiam voluntatem.

Ad confirmationem, data Majori, nego Minorem. Ad cuius probationem dicendum est, quod licet Eva, diabolo proponente, consideraverit praeciptum divinum; tamen cum ad Dei similitudinem a Demone propostum, per scientiam boni & mali consequendam, inclinavit affectum, praecipi considerationem abiecit, & ita divinam appetendam similitudinem, cum tali inconsideratione peccavit. Adam vero dicitur non fuisse seductus, quia non fuit primo sed-

ctus a Demone, vel quia non fuit seductus in universali, sed tantum in particulari eligibili, ut explicat S. Thomas supra caput citatum Apolloli lib. 3. his verbis: Seductio autem duplex est, scilicet in universali, & particulari eligibili, quae est ignorantia electionis. Quicumque ergo peccat, seductus ignorantia electionis in particulari eligibili: malus autem fuit seductus, ignorantia in universali, quando scilicet credidit quod serpens dixit, sed vir non credidit hoc, sed deceptus fuit in particulari: scilicet quod gerendus esset mas nupti, & cum ea comedere deberet: & inexpectus divina severitatis, credidit quod facile ei remitteretur.

147 Obijetur ultimo: Si primum Angelorum peccatum, ex inconsideratione, seu iudicio inconsiderato procederet, tale iudicium deberet esse culpabile, subindeque voluntarium, ut constat: Sed non fuit culpabile nec voluntarium: Ergo ex illo non proficiscit primum peccatum Angelorum. Probatur Minor: Vel enim esset culpabile & voluntarium per illum actum voluntatis quem regulat, & in quo consistit primum peccatum Angelorum, vel per aliam actum priorem. Neutrum dici potest: Ergo, &c. Probatur Minor quoad primum: Tum quia cum omnis regula sit prior mensurato & regulato, iudicium illud debuit actum voluntatis quem regulat, & in quo consistit primum Angelorum peccatum, procedere: atque adeo non fuit voluntarium per illum actum: Tum etiam, quia non salvaretur quod quilibet defectus voluntatis oritur ex aliquo priori defectu intellectus: nam si iudicium illud inconsideratum, fuisset malum & culpabile, per illum actum voluntatis quem regulabat, non ipse intellectus, sed potius voluntas fuisset prima radix defectus, tam sui ipsius, quam intellectus. Probatur eadem Minor quoad secundum: quia prior ille actus, per quem tale iudicium esset culpabile, debuisset esse etiam regulatus per aliud iudicium inconsideratum; de quo idem potest fieri argumentum, & sic in infinitum. Sequitur ergo primum Angelorum peccatum, ex inconsideratione seu iudicio inconsiderato procedere non potuisse.

148 Huic difficili argumento respondent communiter nostri Thomista, iudicium illud inconsideratum, esse voluntarium & culpabile, per ipsum actum voluntatis, quem regulat; ita ut iudicium antecedit in genere causae formalis extrinsecae & regulativae, sublequatur vero in genere causae efficientis: quia dicitur voluntatem Angeli per primum volitionem malam applicare & movere quantum ad exercitium intellectum, ad iudicium inconsideratum, & contra intellectum per tale iudicium movere voluntatem quoad specificationem; subindeque hoc adhuc posito salvari, quod quilibet defectus voluntatis oritur ex aliquo defectu intellectus, priori in genere causae formalis extrinsecae & obiectivae, quamvis non simpliciter & in omni genere.

149 Verum nisi hoc solutio magis explicetur, satis graves patitur difficultates. Quamvis enim certum sit, voluntatem movere intellectum, quantum ad exercitium, & moveri ab ipso quoad specificationem, non videtur tamen possibile, primum volitionem malam Angelorum, potuisse dependere, & esse posterius iudicio inconsiderato, etiam in genere causae formalis extrinsecae, si tale iudicium fuit ab illa in genere causae efficientis: quia causa efficiens, natura saltem, praesupponitur suo effectui ut existens, & consequenter extra omnem modum dependentiae & causalitatis. Deinde iudicium regulans actum voluntatis, concurrat ad illum in genere causae efficientis, saltem moralis, & plures alios ex nostris Thomistis: Sed implicat aliquid esse causam & effectum, prius & posterius respectu ejusdem, in eodem saltem genere causae: Ergo tale iudicium non potest dependere, & esse posterius actu voluntatis quem regulat, in genere causae efficientis.

150 Has tamen instantias solvere facile poteris, dicendo, quod licet repugnet causam efficientem dependere in genere causae efficientis, aut etiam formalis, a suo effectui, secundum illam rationem secundum quam efficitur ab ea, ut probat utrumque argumentum: nullum tamen est inconveniens, quod aliquid sit causa efficiens alterius, secundum unam rationem, & quod ab eodem secundum aliam rationem dependeat in quocumque genere causae: quia tunc non verificatur aliquid esse causam & effectum prius & posterius, respectu ejusdem. Sic autem contingit in proposito: nam illud iudicium inconsideratum habet & quod sit cognitio ad tale obiectum terminata, & quod sit cognitio voluntaria & culpabilis: quatenus voluntaria & culpabilis, ita dependet in genere causae efficientis a prima volitione mala Angelorum, ut in nullo genere causae eam ut sic ipsa praecedat: quatenus vero est cognitio ad tale obiectum terminata, antecedit volitionem malam in genere causae formalis extrinsecae, dirigentis & regulantis: eam tamen sub illa ratione non sublequitur in genere causae efficientis.

151 Ex dictis in hoc articulo intelliges, unicum tantum esse viam, per quam peccatum in naturam angelicam subintrare potuit, nempe inadvertentiam, seu inconsiderationem: cum tamen triplex in homine ad peccatum pateat

aditus, ignorantia scilicet, infirmitas, & malitia; immo fere tot pateant viae, quot sunt sensuum aditus, quibus peccatum in anima intrat, & intra secretoria cordis illabitur: Per quinque enim corporis sensus (inquit Bernardus) veluti per quinque portas, visum scilicet, auditum, gustum, odoratum, & tactum, sagittis suis non vulnerat, & non intrat in animam nostram. Respicit oculos, & mentis sensum avertit. Auris audit, & incantationem cordis insuflit. Odoratum cogitationem impedit. Quae loquuntur, & fallit. Per tactum ardor libidinis pro aliqua parva occasione excitatur, & insillitica respuatur, subito totum corpus occupat, urit, & incendit. Praeterea caro suggerit mollia, mundus vana, diabolus amara. Heu, quae ad peccandum irritamenta! quae laquei! quae vias undique tentamenta, undique pericula! quocumque me verum, nulla est securitas.

ARTICULUS V.

Utrum Angelus in primo instanti suae creationis peccare potuerit?

§. I.

Præmittitur quod apud omnes est certum, & refertur sententia.

152 Angelum in primo instanti creationis non peccasse, 152 ita certum est apud Scholasticos, ut Div. Thomas quaest. 16. de Daemonibus art. 4. & in 2. dist. 3. q. 1. art. 1. & hic art. 5. dicat contrariam opinionem fuisse reprobam ab omnibus Magistris tunc Parisiis legentibus. Et merito: aperte enim contradicit sacra Scriptura, in qua habetur Angelos malos fuisse aliquando bonos: v.g. Ezechiel. 28. de Lucifero dicitur: Perfectus in virtutibus a die conditionis tuae, inventa est iniquitas in te. Et Joann. 8. dicitur Diabolum in veritate non fuisse: & in canonica Jacobi, malos Angelos non servasse suam principatum. Denique Isaia 14. sub figura principis Babylonis de Diabolo dicitur: Quomodo cecidisti de calo, Lucifer, qui mane oriebaris? Quibus verbis etiam inquit Luciferum valde mane, & dum oriebaris, e calo cecidisti: quia immediate post primum fuis conditionis instans, in secunda scilicet discreti sui temporis mora, peccavit, ut disputat, praecedenti offensum est. Unde in Concilio Lateranensi, cap. firmiter de summa Trinitate, sic habetur: Diabolus & alii Demones a Deo quidem natura creati sunt boni: sed ipsi per se facti sunt mali. Et Origenes homil. in Ezech. Serpens, inquit, non semper fuit serpens, primo quidem a Deo bonus creatus; sed propria voluntate peccatoe Damon effectus. Unde in Concilio Bracarenensi I. damnatur qui dixerit Diabolum non fuisse primum Angelum bonum a Deo factum. Demum si Angelus factum initio creationis peccasset, non fuisset in gratia conditus, cum peccatum & gratia, de lege saltem Dei ordinaria, simul esse nequeant: Consequens repugnat Scripturae & SS. Patribus disp. praecedenti art. 2. citatis: Ergo &c. Difficultas ergo solum est, utrum licet de facto Angeli in primo creationis instanti non peccaverint, in eo tamen, saltem de potentia Dei absoluta, peccare potuerint?

Partem affirmativam tenet Scotus in 2. dist. 5. quaest. 1. 153 quem ex modernis sequuntur Suarez, Vasquez, Molina, Valentia, & alii: negativa vero communis est in Schola D. Thomae, eamque ex proleslo docent non solum S. Doctor, & omnes eius Discipuli, sed etiam plures alii, tum antiqui, ut Aletius, Richardus, D. Bonaventura, Hugo a S. Victore; tum moderni, ut Arrubal, & Granado; quamvis diversis nitantur principis.

§. II.

Conclusio negativa statuitur.

154 Dico igitur: Angelus in primo instanti suae creationis peccare non potuit.

Probatur primo conclusio ratione D. Thomae hic art. 3. quae sic potest proponi. Si Angelus in primo instanti creationis peccaret, tale peccatum Deo ut auctori speciali tribueretur: Sed implicat peccatum Deo attribui: Ergo & Angelum in primo instanti creationis peccare. Minor patet, Major autem sic probatur a D. Thom. Prima operatio quae incipit cum ipso esse rei, tribuitur Auctori naturae ipsius: Ergo si Angelus in primo instanti creationis peccaret, tale peccatum Deo ut auctori tribueretur. Consequentia est manifesta. Antecedens vero, in quo est tota difficultas, multipliciter suadet. Primo quia idcirco motus gravium & levium ad suum locum naturalem, sive centrum, dicitur inesse eis a generate; quia incipit cum esse illorum, quoties producantur extra locum suum naturalem. Secundo probatur exemplo tibiae, quae si nascatur curva, & statim incipit claudicare, claudicatio reducitur in debilitatem principii generantis. Tertio, quia idcirco motus cordis in animalibus generantur tribuitur; quia incipit una cum ipsis animalibus. Ratio autem horum omnium

omnium est, quia operatio quae incipit esse rei producta, est veluti corollarium quoddam sequens ad naturam illius, & ita debet esse ab agente dante illi esse: propter quod communiter dicitur, quod qui dat esse, dat etiam consequentia ad esse, quae nimirum in primo productionis instanti sunt.

Ad id quod operatio procedens a natura secundum inclinationem ab auctore naturae acceptam, ipsi naturae auctori debet attribui, v. g. moveri sursum, dicitur inesse igni a generante; quia est secundum inclinationem quam habet a generante ad locum sursum: Sed operatio quae incipit simul cum esse rei, procedit a natura secundum inclinationem ab auctore naturae acceptam: Ergo ipsi naturae auctori debet attribui. Major patet, Minor probatur. Cum res incipit esse, non habet aliam inclinationem & dispositionem, praeter illam quam accipit ab auctore naturae: Ergo si tunc operatur, oportet quod operetur secundum inclinationem ab auctore naturae acceptam.

155 Dices primo: Ignis in eodem instanti quo est, calefacit, & illuminat, & tamen generanti non tribuitur illa calefactio, & illuminatio: Ergo haec propositio D. Thomae: Operatio quae incipit cum ipso esse rei, tribuitur auctori ipsius rei: falsa est, subindeque totus noster discursus, falso nititur principio.

156 Sed contra: Haec propositio D. Thomae non est intelligenda de omni operatione quae incipit cum esse rei, sed de illa solum quae se habet ut principium ceterarum, & constituit ipsam remnantem in actu primo ad se movendam: & ita calefactio & illuminatio, licet incipiant cum esse ignis, non tamen tribuuntur generanti, sicut nec motus vitales qui sequuntur post motum cordis, etiam si simul tempore sint cum illo: quia haec non incipiunt tanquam principia requisita ut ignis vel animal constituantur in actu primo, seu in statu connaturali & apto ad se movendam: at vero prima operatio Angelus, incipiens cum esse illius, ipsam in actu primo ad se movendam & operandum constituit, ut infra patebit: Ergo illa tribui debet auctori naturae, & a Deo ut speciali motore procedere.

157 Dices secundo cum Molina, Valencia, & Becano, quod licet operatio naturalis, seu determinata ad unum per modum naturae, quae incipit cum esse rei, tribui debet specialiter auctori ipsius rei, ut patet in exemplis adductis, non tamen auctori vitalis & liberae, qualis est prima Angelus operatio: nam eo ipso quod sit vitalis & libera, debet esse a principio intrinseco, non vero ab agente extrinseco, movente & applicante ad ipsam.

158 Sed contra: Licet de ratione actionis vitalis & liberae sit quod procedat a principio intrinseco esse, ei tamen non repugnat procedere a principio extrinseco movente & applicante, immo potius prima operatio libera hoc exigit necessitate, ut infra ostendemus, & manifeste declarat D. Thom. 1. 2. q. 109. art. 2. ad 1. his verbis: Homo est dominus suorum actuum & volendi & non volendi propter deliberationem rationis, quae potest fieri ad unam partem vel ad aliam: sed quod deliberet vel non deliberet, est huiusmodi etiam si dominus, oportet quod hoc sit per deliberationem praecedentem: & cum hoc non procedat in infinitum, oportet quod finaliter deveniatur ad hoc, quod liberum arbitrium hominis moveatur ab aliquo exteriori principio, quod est supra mentem humanam, scilicet a Deo.

Ad id ex eodem S. Doctore qu. 16. de malo art. 4. ad 6. quod prima Angelus operatio, debet esse aliqua ratione naturalis: nam sicut natura est illud quod est prius in qualibet re, ita oportet illud quod pertinet ad naturam, sit prius in unoquoque; unde etiam in voluntate Angelus primo debet esse operatio, quae dicatur naturalis, ratione alicuius determinationis ad unum, saltem quoad specificationem, ita ut antecedit operationem liberam quoad specificationem & exercitium.

159 Dices tertio cum Scotto: Licet operatio defectuosa incipiens cum esse rei producta, tribui possit & debeat ipsius auctori, si solus in illam operationem influat, secus tamen si non nisi cum re producta influat in illam; tunc enim defectus illius operationis, debet rei productae, in debito modo operantis, dumtaxat attribui; unde cum solus Deus non influat in primam operationem Angelus, sed ipse Angelus eam simul cum Deo producat, si illa sit defectuosa, eius defectus non debet in Deum referri, sed in Angelum male operantem, & a rectitudine divini concursus se subtrahentem.

160 Sed contra: Licet auctori rei productae non influat solus in primam ipsius operationem, solus tamen ad illam movet & applicat; ut videbitur infra: hoc autem sufficit, ut defectus talis operationis illi tribuatur; quia causa dirigit & applicans, non minus dicitur causa actionis, quam causa efficiens.

161 Probatur secundo conclusio: Angelus in primo instanti suae creationis, non potuit habere malam & defectuosam cognitionem intellectus: Ergo neque malam & defectuosam operationem voluntatis. Consequentia patet: quia (ut artic. praecedenti ostendimus, & latius in Practatu de peccatis expendimus disp. 7. art. 2.) non potest esse pec-

catum in voluntate, sine aliquo defectu in cognitione intellectus. Antecedens probatur: cum illa cognitio, quam in primo instanti habet Angelus, sit omnium prima, debet esse immissa a Deo; quidem non est libera electa ab Angelo; quia ante omnem liberam electionem, praecedit prior cognitio intellectus: Sed mala & defectuosa cognitio, ex qua infallibiliter sequitur peccatum, non potest a Deo ut speciali motore immitti; alias peccatum illi imputaretur: Ergo Angelus in primo instanti creationis, malam & defectuosam cognitionem intellectus habere non potuit.

Dices: Deus saepe causat in nobis cogitationes, ex quibus videt futurum peccatum; & tamen non imputatur illi peccatum, nec nos excusamus ab huiusmodi peccato, quia cogitationes illae relinquunt voluntatem liberam: Ergo licet prima cognitio Angelus debeat esse immissa a Deo, non sequitur tamen quod operatio voluntatis ad eam sequuta, attribuat & imputetur illi, si sit deficiens.

162 Respondeo quoad esse cogitationes, quas Deus in nobis causat solum per modum causae universalis, non excludendo quin simul sint ex libera applicatione voluntatis, & alias quas nobis specialiter immittit sine nobis, per modum moventis particularis: quoniam autem ad cogitationes primo modo a Deo immittas, possit primo & immediate sequi actus malus in voluntate, secus tamen ad cogitationes secundi generis. Erhujus ratio est, quia non potest esse defectus in voluntate, nisi sit defectus in dictamine intellectus: in illo autem dictamine quod Deus format primo modo, potest esse defectus proveniens ab ipsa voluntate, quae sub Deo praedeterminante applicat intellectum ad illud formandum: at vero in secundo nequit esse aliquis defectus; quia cum solus Deus ad illud applicet intellectum, ab illo solo proveniret ille defectus. Unde negandum est suppositum, loquendo de cogitationibus quas Deus immittit nobis sine nobis, quod nimirum videat futurum esse illis immediate peccatum: oportet enim quod primus actus voluntatis ex illis sequatur sit rectus, quamvis postea possit voluntas se ad malum applicare, applicando intellectum ad aliquid dictamen deficiens, sicut de facto demones in secundo instanti, cognitione a Deo immissa male utentes, applicaverunt intellectum ad iudicium inconsideratum de sua excellentia ac beatitudine naturali diligenda, sine dependentia & subordinatione ad Deum ut auctorem & finem supernaturalem.

163 Tertio probatur conclusio: Ut Angelus possit peccare in aliquo instanti, requiritur quod possit seipsum movere & applicare ad illum actum qui dicitur peccaminosus: Atqui Angelus in primo instanti suae creationis, non potest se movere & applicare ad primum actum quem elicit, sed ad illum debet necessario moveri & applicari a Deo: Ergo in illo instanti peccare non potest. Major patet, Minor vero sic ostenditur. Ut Angelus possit seipsum movere & applicare ad primum actum, oportet ut per ordinem ad illum non esset in pura potentia, sed aliquo modo in actu: cum enim ex una parte movens reducatur mobile de potentia in actum, ex alia vero id non potest fieri per potentiam, sed per actum; ut Angelus se moveat & applicet ad primum actum, debet praesupponi in actu priori, per quem ad primum actum se moveret & applicaret: Sed hoc manifestam involvit contradictionem: Ergo implicat quod Angelus seipsum moveat & applicet ad primum actum; sed necessario ad illum debet moveri & applicari ab aliquo exteriori principio, scilicet a Deo; sicut ad primum motum cordis, animal movetur a generante.

164 Confirmatur & magis illustratur haec ratio: Licet voluntas, & quilibet alia potentia vitalis, elicitive causet omnes suos actus, non causat tamen omnes applicative, sive quod idem est, non se movet ad omnes, sed interdum specialiter debet applicari ab aliquo alio exteriori principio: cuius ratio est, quia voluntas non se applicat ad aliquid actum, nisi ex praevio dictamine ad quod prius applicat intellectum; nec potest applicare intellectum, nisi ex aliqua priori noticia, quia nihil voluit, quin praecognitum: unde ne detur processus in infinitum, debet fieri resolutio omnium motuum voluntatis in aliquod principium exterius movens, a quo applicetur intellectus specialiter ad formandum dictamen, & consequenter etiam moveatur voluntas ad primum actum, ex quo ipsa possit postea se movere. Ex quibus evidenter concluditur, voluntatem angelicam elicere quidem primam operationem, quae cum esse illius incipit, sed non se applicare ad illam; quia ante primam operationem non potest formare in intellectu, aut applicare intellectum ad formandum dictamen, quod mediante se applicet, sed debet intellectus ab alio moveri ad huiusmodi dictamen formandum: non est autem alia causa a qua moveri possit intellectus, quam ipsemet Deus; cum ipse solus possit illi menti angelicae, & intra intellectum & voluntatem ejus operari: Ergo Deus debet movere & applicare intellectum Angelus ad primum illud dictamen, non solum ut motor generalis, & per influxum illum praevisum & generalem, quod causas omnes

omnes ad agendum praedeterminat, juxta modum ipsarum, sed etiam ut motor particularis, & specialis quodam modo, efficiendo scilicet respectu illius, quod facit ipsa voluntas respectu aliorum subsequentium. Unde sicut defectus in dictamine, ex speciali applicatione voluntatis procedente, & in actu voluntatis per illud regulato, resequitur in voluntatem applicatam; ita si esset defectus in primo illo dictamine ad quod Deus specialiter applicat, & in actu voluntatis per illud immediate regulato, talis defectus esset a Deo.

165 Dices: Si primus actus voluntatis angelicae reduceretur in Deum, specialiter applicatam ad primum dictamen regulativum illius, talis actus non esset liber: Sed hoc non est dicendum: Ergo nec illud. Sequela probatur. Nam ille actus voluntatis non est liber, qui non regulatur per dictamen five iudicium praesens quod sit in potestate voluntatis: At in casu posito primus actus voluntatis angelicae non regulatur per dictamen five iudicium praesens, quod esset in potestate ipsius voluntatis, sed quod a solo Deo applicante procederet: Ergo non esset liber.

166 Respondeo distinguendo Majorem: Talis actus non esset liber omnino, id est quoad specificationem simul & exercitium, concedo: non esset liber aliquo modo, & saltem quoad exercitium, nego. Quamvis enim ad libertatem omnino completam, in qua voluntas dicitur se movere, sit necessarium quod regulatur per dictamen quod sit in ipsius potestate, & quod ex ejus applicatione procedat; ad libertatem tamen contradictionis, & inchoativam libertatis complete, sufficit iudicium indifferens, quod utramque partem ut convenienter proponat, intumendo tamen unam potius quam aliam esse hic & nunc omnibus pensatis eligendam. Ad id quod, licet primum dictamen regulativum voluntatis angelicae, non sit in ejus potestate simpliciter, & quoad ejus inchoationem, est tamen in ejus potestate secundum quid, & ex parte objecti, & quoad continuationem, quod sufficit ad libertatem exercitii.

167 Ex dictis inferes, quod si Deus produceret hominem in statu usus rationis, primus actus quem haberet, esset necessario ordinatum in bonum honestum, sive intentio beatitudinis, saltem in communi, ad quem deberet a Deo applicari ut ab agente particulari, & sic in eodem instanti non posset habere actum aliquem malum; quia omnis actus quem haberet, esset ab illa prima intentione boni prout esset ex speciali applicatione Dei; quamvis postea quando illa intentio defineret esse a Deo ut ab agente particulari, eo quod inciperet a voluntate libere conservari, possent ab ea procedere plures actus mali, media applicatione voluntatis.

§. III.

Solvuntur Objectiones.

168 Obijcies primo contra praecedentem conclusionem: homo potest peccare in primo instanti usus rationis: Ergo & Angelus in primo instanti suae productionis. Consequentia videtur bona ex paritate rationis. Antecedens probatur: quia ut docet D. Thomas 1. 2. q. 89. art. 6. & ejus Discipuli communiter, puer ad usum rationis pervenit, tenetur in primo instanti se convertere ad Deum; quod tamen praecipuum non omnes, immo forte pauci, adimplent.

169 Confirmatur: Homo in primo instanti suae productionis, seu unionis animae ad corpus, contrahit peccatum originale: Ergo similiter Angelus in primo instanti suae productionis potuit aliquid peccatum contrahere seu committere.

170 Ad objectionem respondet primo Joannes a S. Thoma, concessio Antecedente, negando consequentiam & paritatem: quia puer pervenit ad usum rationis elicit actum deliberatum, movendo se & torquendo sibi dictamen, quod proinde potest esse defectuosum; non autem Angelus in primo instanti creationis, ut supra ostensum est. Ratio hujus est: quia puer antecedenter ad hunc actum quem elicit in primo instanti usus rationis, habet alios actus imperfectos intellectus & voluntatis, ex quibus ad operandum deliberate se movet: & quia illa volitiones antecedentes, possunt versari, & frequenter versantur, propter malam assuetudinem puerorum, circa delectabilia rationi contraria, ideo licet non sint tunc peccaminosae, defectu libertatis, potest tamen puer juxta illos applicare in primo instanti usus rationis intellectum ad dictamen defectuosum, & consequenter voluntatem ad volitionem peccaminosam, absque eo quod defectus refundatur in Deum, utpote qui solem concurrat & applicat per modum causae generalis, ipsa vero volentes pueri est causa specialiter applicans, & non tantum elicivens. Ceterum haec ratio non habet locum in Angelis: quia Angeli non habent disponsi ab actu imperfecto ad perfectum ut veniant ad usum rationis, sed statim a principio libere operantur; unde antequam perveniant ad usum rationis, non eliciunt aliquam operationem imperfectam, ex qua se moveant & applicent ad actus deliberatos.

171 Respondeo secundo cum multis aliis Thomistis, distin-

guendo Antecedens: homo potest peccare in primo instanti usus rationis, si intelligatur de primo instanti initiativo attingentiae usus rationis, nego: si de terminativo, concedo.

Explicatur solutio: Homo non incipit attingere usum rationis in unico instanti physico, sed in aliqua morula temporis, longiori aut breviori, secundum quod fuerit subtilioris aut tardioris ingenii; cuius ratio est, quia attingit usum rationis, per discernium formalem, procedendo de cognitione confusa & in communi, ad distinctam; unde in primo instanti illius morulae, quod dicitur instans initiativum attingentiae usus rationis, homo se habet sicut Angelus in instanti creationis; quia ejus intellectus applicatur a Deo ad primum dictamen rectum, ex quo infallibiliter sequitur primus actus rectus voluntatis; ex hoc vero actu applicat se ad consilium & deliberationem, in cuius instanti terminativo potest esse peccatum; sicut potuit esse in Angelo statim post creationem, quando plene potuit deliberare & se movere. De hoc ergo instanti terminativo primi discursus humani, intelliguntur ea quae docentur a D. Thom. loc. cit. non autem de instanti initiativo: quia omnis actus, quem in illo instanti homo potest habere, est ex speciali motione Dei, & sic in eo nequit esse peccatum, sicut nec in actu Angeli in primo instanti creationis elicit. Est tamen haec notabilis differentia inter Angelos in primo instanti creationis, & hominem in primo instanti initiativo primi discursus, quod homo in tali instanti postulat solum applicari a Deo ad cognitionem & volitionem beatitudinis, sive boni in communi; ex quo potest immediate postea se movere ad beatitudinem illam quaerendam in bonis sensibilibus aut in bono honesto, Deo solum operante per modum agentis universalis: At vero Angelus ex altiori gradu perfectionis quo excedit hominem, petit a Deo tunc moveri ut ab agente particulari ad cognitionem & amorem ultimi finis materialiter & in particulari: quia habet ex sua natura non procedere de potentia ad actum, sive de imperfecto ad perfectum, ut alibi explicatum est.

172 Ad confirmationem, concedo Antecedente, nego etiam consequentiam & paritatem. Ratio disparitatis est, quia anima hominis non contrahit peccatum originale, eo modo quo Angelus personale, per propriam scilicet operationem; sed illud contrahit, quia efficitur pars humanae naturae jam infectae peccato primi parentis: ex hac autem differentia fit quod contrahit peccati originalis in puero, licet in primo instanti productionis ipsius contingat, non debeat referri in Deum, sed in Adamum; secus vero contractio peccati actualis, quae contingeret in Angelo in primo instanti sui esse. Solutio est D. Thomae qu. 16. de malo art. 4. ad 1. ubi sic habet: Anima in primo instanti suae creationis efficitur mala, non per actionem propriam, sed per unionem ad corpus infectum: unde non est similis ratio de Angelo, qui non potuit fieri malus nisi per actum proprium.

173 Obijcies secundo: Angelus in primo instanti suae creationis habuit omnia requisita, tam ex parte intellectus, quam ex parte voluntatis, ad hoc ut, si vellent, tunc peccaret: Ergo potuit in illo instanti peccare. Consequentia patet, Antecedens probatur: quia ex parte intellectus nihil aliud videtur requiri ad posse peccare, quam perfectus usus rationis; & ex parte voluntatis, nihil aliud quam perfecta libertas: Sed Angelus habuit utrumque in primo instanti suae creationis: Ergo &c.

174 Respondeo negando Antecedens: nam unum ex requisitis ad hoc ut Angelus possit peccare in aliquo instanti, est, quod seipsum possit movere & applicat ad illum actum qui dicitur peccaminosus: non potest autem Angelus, ut vidimus, seipsum movere & applicare ad primum actum sui intellectus & voluntatis, sed necessario debet haec motio & applicatio fieri ab auctore naturae angelicae.

Ad id quod ad peccandum, quae parte intellectus requiritur defectuosum dictamen; ex parte autem voluntatis libertas completa & perfecta, & quae sit contrarietas & contradictionis, sive quoad specificationem simul & exercitium: Sed neutrum habuit Angelus in primo instanti suae creationis: Ergo falsum quod haberit omnia requisita ad peccandum. Probatur Minor quoad dictamen: quia tunc non potuit defectuosum illud dictamen habere a se, cum ad primum dictamen voluntas non possit applicare intellectum, ut supra ostendimus: nec etiam a Deo, quippe qui non potest defectuose applicare intellectum, seu ad formandum defectuosum dictamen movere. Probatur etiam eadem Minor, quoad perfectam & completam libertatem: quia tunc Angelus habuit solum libertatem contradictionis, sive quoad exercitium; non vero contrarietatis, sive quoad specificationem: Tum quia tunc debuit moveri specialiter a Deo, qui tamen non potest indifferenter movere ad bonum & malum, sed ad bonum tantum: Tum etiam, quia cum prius sit in voluntate, quod sit natura, quam quod sit libera, consequens est ut operatio correspondens ipsi ut causae naturali, prior sit aliquo modo, quam operatio quae correspondet ipsi ut agenti libero, ut supra ostensum est.

Dices:

175 Dices: Ad hoc ut Angelus in primo instanti sue creationis peccare poterit, sufficit quod in eo instanti fuerit liber, libertate contradictionis & exercitii: Ergo saltem si hanc libertatem in primo instanti creationis habuit, in illo peccare potuit. Consequenter patet, Antecedens probatur. Angelus in primo instanti sue creationis tenebatur ex precepto divino elicere actum dilectionis Dei super omnia: At si fuit liber quoad exercitium, respectu predicti amoris, potuit tunc non amare, seu amorem illum omittere; maxime quia tunc Deus potuit illi denegare auxilium efficacax ad illum elicendum; hujus enim auxilii collatio illi non erat debita, sed omnino liberalis & gratuita: Ergo tunc potuit Angelus peccato saltem omissionis peccare: nam posse peccare peccato omissionis, est posse non elicere actum ad quem aliquis ex precepto tenetur, seu posse illum omittere.

176 Respondeo negando Antecedens. Ad cujus probationem, conceda Majori, distingo Minoram. Potuit non amare, seu amorem omittere, potentia antecedenti, seu in sensu diviso, concedo: potentia consequenti, seu in sensu composito, nego. Vel secundo distingo, potuit non amare, prout non amare dicitur precise puram negationem amoris, concedo: prout dicitur privationem amoris, nego. Vel tertio, potuit non amare, seu amorem omittere, omissione physica & naturali, concedo: omissione morali & culpabili, nego. Unde egregie Cajetanus hic art. 6. §. ad hoc breviter, ait voluntatem Angeli in primo instanti potuisse incurrere omissionem actus (quia alias libera non fuisset) non tamen omissionis peccatum.

Postulat autem hoc explicari exemplo Christi Domini, qui respectu actus cadentis sub precepto fuit liber quoad exercitium: & tamen peccare non potuit: quia quamvis illum actum potuerit non elicere, potentia antecedenti, & in sensu diviso, non tamen potuerit consequenti, & in sensu composito: vel quia licet potuerit omittere talem actum, prout omnino est pura negatio actus oppositi, non tamen ut est privatio potuerit omittere, ut debuit: de quo plura in Tractatu de Incarnatione disput. 21. art. 3. §. 3. cum agemus de concordia libertatis Christi cum ejus impeccabilitate.

Ad illud vero quod subjungitur de denegatione auxilii efficacis ad actum amoris elicendum, dicendum est, quod licet Deus potuit absolute denegare Angelo in primo instanti sue creationis tale auxilium efficacax, non tamen ex hypothesi quod illum elevaverit ad ordinem supernaturalem. Cum enim gratia perficiat Angelum, juxta modum nature ipsius, conditio autem nature angelice exigat habere in primo instanti dilectionem Dei ut ultimi finis naturalis: sit ut Angelo elevato ad ordinem supernaturalem debeat actus caritatis: & ideo Deus, supposito hac elevatione, teneatur dare auxilium efficacax ad elicendum hunc actum in primo instanti: alias Angelus in primo instanti esset conversus ab eo ut sine supernaturali, utpote & privative averfus ab eo ut sine supernaturali, utpote ad quem ut talem tenetur se convertere. Sicut ex suppositione quod Deus imponat Christo Domino preceptum dilectionis supernaturalis, tenetur illi dare auxilium efficacax supernaturale quia persona impeccabilis est.

177 Obijcies tertio: Angelus in primo instanti sue creationis mereri potuit, & de facto meruit, ut docet S. Thomas hic art. 5. ad 3. & 4. Ergo etiam in eodem instanti potuit demereri seu peccare. Consequenter probatur: quia plus requiritur ad merendum, quam ad demerendum, nam mereri est bonum quoddam perfectum, demereri autem est malum.

178 Respondeo concessio Antecedente, negando Consequentiam. Ad cujus probationem dico non plus, immo minus requiri ex parte indifferentie voluntatis ad merendum, quam ad peccandum: nam ad merendum sufficit libertas quoad exercitium, ut patet in Christo, & in sanctis confirmatis in gratia; cum tamen ad peccandum requiratur ista, & insuper libertas quoad specificationem, seu libertas contrarietatis, quae est inter bonum & malum. Tamen cum hoc sit commune illud axioma, nempe quod plus requiritur ad bonum, quam ad malum: quia ad bonum requiritur concursus omnium circumstantiarum debeat; ad malum vero sufficit defectus unius ex illis, juxta illud commune effatum: bonum est integra causa; malum vero ex quocumque defectu.

Ado, quod licet Angelus in primo instanti mererit premium perfectum & plenum, non tamen perfecto & pleno modo: quia licet libere illud mererit, non tamen omnino movendo se, sed ut peculiariter motus & applicatus a Deo ad elicendum actum caritatis, necessarium quoad specificationem, & liberum solum quoad continuationem & exercitium: Ex hoc autem modo libertatis & meriti, non potest colligi, Angelum posse etiam demereri; nam Deus non potest speciali ratione applicare illum ad demerendum.

Obijcies quarto: Angelus in primo instanti habebat potentiam peccandi; quia non erat tunc regula omnium futuram operationum: Ergo tunc peccare poterat.

179 Confirmatur: Angelo in secundo instanti non advenit

aliquid intrinsecum, quod antea non haberet: Ergo in primo instanti idem potuit quantum est ex principis intrinsecis; & ita si ponatur impeccabilis pro primo instanti, solum erat impeccabilis ex mantentia Dei extrinseca, subindeque de absoluta saltem Dei potentia, in primo instanti peccare poterat.

Ad argumentum respondeo distinguendo Antecedens: 180 habebat potentiam peccandi, reducibilem ad actum pro illo instanti, nego: pro aliis instantibus sequentibus, concedo. Licet enim non esset sibi regula operandi, pro illo instanti, debebat tamen necessario habere regulam bene operandi sibi conjunctam; quia non poterat ab alio moveri, quam a Deo, pro judicium rectum & indefectibile.

Ad confirmationem distingo Antecedens: non advenit aliquid intrinsecum, ex parte voluntatis, esto: ex parte intellectus, nego: nam in secundo instanti potest habere dictamen defectuosum, non vero in primo: unde quia defectuosum dictamen simpliciter est necessarium ex parte intellectus ad peccandum, ideo ex defectu alicujus intrinseci Angelus non potest peccare in primo instanti; cumque Deus illud non possit supplere, nec formare in Angelo dictamen defectuosum (alias defectus in Deum refundetur) Angelus, de potentia etiam absoluta, in eo instanti peccare non potest. Quapropter egregie ait Joannes a S. Thoma; non posse dari peccatum in Angelo in primo instanti creationis, sine dictamine defectuoso: quod si formatur a Deo, deficit Deus; si vero non formatur a Deo, pro illo instanti, non deficit Angelus; quia ex se formare illud non potest pro illo instanti & primo actu.

Obijcies ultimo: Quamvis prima operatio Angeli non possit esse mala, ob rationes supra assignatas, non sequitur tamen Angelum non posse peccare in primo instanti creationis: Ergo rationes illae non probant intentum. Consequenter patet: Antecedens probatur: quia Angelus potest habere in primo instanti creationis plures operationes, quarum prima existente bona, secunda vel tertia poterit esse mala & peccaminosa; & ita quamvis prima operatio Angeli non sit, nec possit esse mala, ille tamen poterit in primo instanti sue creationis peccare.

Respondeo negando Antecedens. Ad probationem dico, 181 hoc ipso quod prima operatio voluntatis angelice, debeat esse recta in primo instanti, impossibile esse quod in eodem instanti aliqua operatio mala in eo reperitur. Cujus ratio est, quia prima operatio Angeli, debeat esse dilectio sui ipsius, & Dei ut auctoris tam supernaturalem quam naturalis: cum hac autem dilectione Dei est impossibile omnis actio mala: Ergo prima operatione existente bona, non possunt aliae in eodem instanti elicere esse mala: Deinde si Angelus in primo instanti creationis possit habere plures operationes, quarum prima existente bona, aliae essent male, possent simul habere plures actus, per modum plurium, cujus oppositum supra ostendimus disp. 10. art. 2. Ad id quod operatio quae sunt in eodem instanti, debeat esse subordinata: nam ut docet D. Thomas quest. 16. de malo art. 4. diversae actiones Angeli non subordinatae, diversae consistunt instanti temporis discreti: Sed operatio bona, & operatio mala, non sunt subordinatae, ut patet: Ergo non potest Angelus habere in eodem instanti plures operationes.

182 Que D. Thomas docet in sequentibus hujus questionis articulis facilia sunt, vel jam explicata: quae enim art. 6. dicit de via Angelorum, ex professo supra disp. 12. art. 4. tractavimus. In articulo autem 7. querit an supremus inter Angelos peccaverit? & respondit quod quamvis sententia Damasceni id negantis, nulla censura notanda sit, sententia tamen affirmans est probabilior, & Sacra Scriptura conformior: nam Job 40. Lucifer, sub typo Behemoth appellatur Principium viarum Dei; quae verba sic interpretatur Gregorius 32. Moral. cap. 18. Principium viarum Dei Behemoth dicitur: quia mirum cum cuncta creans ageret, hunc primum condidit, quem reliquis Angelis eminentiorem fecit. Item Ezechiel. 28. Lucifer appellatur hom. 34. in Evangel. subdit: Non ad similitudinem Dei factus, sed signaculum similitudinis dicitur, ut quo in eo sublevis est natura, eo in illo imago Dei similis insinuetur expressa. Hoc subditur (pergit idem) Omnis lapis pretiosus operimentum ejus, novem autem ibi Propheta lapides numerat, quia novem sunt ordines Angelorum: quibus ordinibus ille primus Angelus ideo ornatus & operis exstitit, quia dum cunctis agminibus Angelorum praesens est, ex eorum comparatione clarior fuit. Demum Ezechiel. 31. de eodem Lucifero sub figura Regis Tyri dicitur: Cedri non fuerunt altiores illo in paradiso Dei. . . . Omne lignum paradisi Dei non est assimilatum illi, & pulchritudini ejus: quoniam speciosum fecit eum in multis condensisque frondibus. Quae verba similiter idem Gregorius intellexit expendens, subdit: Quid namque accipi in cedris, abietibus, & plantis potest, nisi illa virtutum caelestium proceras celsitudinis agmina, in aeterna laetitia videri se plantata: quae quamvis excelsa sine condita, hinc tamen nec praeterea sine nec aequata, qui speciosus factus in multis condensisque frondibus esse dicitur: quia praesens ceteris Angelicis, tanta illum species pulchriorem residit, quanta

& suppo.

Et supposito Angeli multitudine decernit. Unde Bernardus in primo serm. de Adventu: Initium omnis peccati superbia, quae tam veloxiter ipsum quoque Iherosolymis cunctis clarior micantem aeterna caligine obtenebravit Luciferum: quae non modo Angelum, sed Angelorum principem in Diabolum commutavit.

184 Dices: Scriptura Luciferum inter Cherubinos collocat, emque Cherubinum appellat, ut patet ex illis verbis Ezechielis 28. Tu Cherub exornatus & protegens, pesi te in monte sancto Dei: Sed ordo Cherubinum est inferior ordini Seraphinorum, ut docet Dionysius 7. cap. caelestis Hierarchie: Ergo Lucifer inter Angelos supremus non fuit.

Respondeo cum D. Thom. hic art. 7. ad 1. Luciferum in Scriptura non denominari Seraphim, sed Cherubim: quia Cherubim denominatur a scientia, quae potest esse cum peccato mortali; Seraphim vero ab ardore caritatis, quae cum peccato mortali est incompatibilis, & quam Lucifer peccando totaliter amisit, ut lepide illi exprobrat Bernardus, serm. 3. de verbis Isaiae, his verbis: Ut quid ergo, tu qui mane oriebaris Lucifer, in veritate non stetit, nisi quia Seraphim non fuisti? Seraphim quippe ardens sentiens condens interpretatur: tu vero habuisti, miser, lucem, sed ardorem non habuisti. Bonum eras tibi, si ignis esses quam Lucifer, nec tam immoderato appetitu lucendi, ut eras frigidus ipse, frigidam quoque aligeres regionem.

185 In art. 8. conclusit S. Doctor, primum Angelum per suum peccatum fuisse alius causam peccandi, non cogentem, directam, & ex parte principii actus peccaminosi moventem (quia sic sola voluntas peccans est causa propria peccati) sed indirectam, & moventem ex parte objecti, quatenus scilicet Lucifer, inordinate amando propriam excellentiam, proposuit alii objectum sui peccati abique regula divina; ad quod non est necesse (inquit in resp. ad 1.) peccatum primi Angeli fuisse prius in aliquo instanti temporis, sed sufficit praecessisse in instanti nature.

186 Huic conclusioni D. Thom. favent innumera Scripturae testimonia: Apocalypsis enim cap. 12. legitur quod Draco cauda sua tertiam stellam cui partem traxit. Quae verba SS. Patres de Lucifero, ceterisque Angelis, cum ipso eodem cadentibus, interpretantur. Unde Cyrillus Hierosolymitanus, catech. 2. isre, inquit, traxit ad ruinam multos. Et Nazianz. carn. 6. sic habet:

Haec solus cecidit Lucifer, verum agmina septus legenti sceleris cui dux fuit argue magister.

Dux scilicet per exemplum, & magister per suggestionem. Item Isaiae 14. eidem Lucifero dicitur: Tu certam reman disperdidisti, tu populum occidisti. Unde Hieronymus: Lucifer (inquit) quae sibi Deus in corruptionem adhaeret perinde perdidit.

Ado cum D. Thom. quod hoc habet ordo divinae iustitiae, ut cujus suggestionis aliquis consentit in culpa, ejus potestati subdat in pena, juxta illud 2. Petri 2. A quo quis superatus est, hujus & servatus est. Atqui omnes mali Angeli subduntur Lucifero in pena, secundum illud Matth. 25. Ite maledicti in ignem aeternum, qui parati estis Diabolo & Angelis ejus: Ergo illi adhaere in culpa.

Ex his intelligit, Luciferum malorum Angelorum, omniumque reproborum caput, non immerito appellari, cum non dignitate magis ceteris, quam improbitate, & peccandi auctoritate ac exemplo praestet. Unde Gregorius lib. 4. Moral. c. 14. Sicut idem Redemptor noster, una persona est cum congregatione honorum; ita nuncque caput est corporis, & nos hujus capitis corpus: ita antiquus hostis una persona est cum cuncta collectione reproborum; quia ipse eis ad iniquitatem, quasi caput subjeminat; illi autem dum ad persuasum deserviant, volus subjunctum capiti corpus inhaerent.

187 In articulo ultimo docet numerum Angelorum qui peccaverunt esse majorem: quia cum natura in paucioribus deficiat, illud quod est contra inclinationem naturalem reperitur in paucioribus: Sed peccatum est contra inclinationem naturalem creaturae intellectualis: Ergo plures Angeli steterunt, quam ceciderunt. Non est autem eadem ratio de hominibus: quia in homine est duplex appetitus, intellectualis & sensitivus, & ideo plures homines deficiunt a bono rationis. De quo Cajetanus 1. d. q. 71. art. 2. & Ferrarisenfis 3. contra Genes cap. 76.

DISPUTATIO XIV.

De pena Daemonum.

Ad questionem 64. D. Thomae.

Quia prima est effectus culpa, merito, absoluta quae ratione de primo peccato Angelorum, agitur de illorum poena: quae duplex est, una ab agente extrinseco infligita, alligatio scilicet ad ignem inferni, de qua Sanctus Doctor art. ultimo, alia ad solos actus interiores pertinet: & haec adhuc triplex est, una pertinet ad intellectum, altera ad sensum, tertia ad motum.

Thom. Conter, Tom. II.

lectum, & vocatur obtenebratio, de qua art. 1. alia duae pertinentes ad voluntatem, scilicet obtinatio in malo, & dolor, de quibus art. 2. & 3. Quantum ad obtenebrationem intellectus Daemonum, & illorum dolorem, nihil occurrit dicendum; textus enim S. Thom. clarus est, nec ulla indiget interpretatione: circa vero illorum obtinationem & alligationem, duae sese offerunt celebres controversiae sequentibus articulis resolvendae.

ARTICULUS I.

Utrum obtinatio Daemonum non solum ex subtractione Divinae gratiae, sed etiam ex liberi arbitrii inflexibilitate proveniat?

Sotus & Gabriel in 2. dist. 7. quos sequuntur Suarez, & Vasquez, Molina, & alii Recentiores communiter, contendunt unam, & propriam causam obtinationis Daemonum esse subtractionem divinae gratiae, quam propter eorum peccata iusto iudicio Deus abulit: inflexibilitatem vero liberi arbitrii eorum, nec causam esse talis obtinationis, nec libere eorum arbitrio convenire. Thomista vero cum S. Doctore hic art. 2. & alii locis infra citandis, obtinationis Daemonum (quae nihil aliud est quam immobilis adhaesio voluntatis ad malum semel ab illis commissam, subindeque & impotentia ad penitentiam de illo) duas assignant causas: unam extrinsecam & ex parte Dei se tenentem, subtractionem scilicet divinae gratiae; aliam intrinsecam, & se tenentem ex parte ipsorum Daemonum, nempe inflexibilitatem liberi arbitrii eorum, ratione cujus exigant causam extrinsecam, scilicet esse extra viam, & privari omni auxilio retrahente a malo. Unde fit

§. I.

Sententia D. Thomae praefertur.

Deo ergo primo, connaturale esse Angelo, immobili- 2 ter adherere objecto quod semel omnino deliberate & perfecte apprehendit & amplexus est; & ita radicem & potissimam, seu causam intrinsecam, unde provenit obtinatio in Daemonibus, esse liberi eorum arbitrii inflexibilitatem. Ita D. Thomas in 2. dist. 7. q. 1. art. 2. & ibid. ad Annibaldum, & q. 10. de malo art. 5. & de verit. q. 24. art. 10. & hic art. 2. ubi sic dicitur: Ad inquirendam ergo causam hujusmodi obtinationis considerandum est, quod vis appetitiva in omnibus proportionatur apprehensione, a qua movetur, sicut mobile a motore &c. Differt autem apprehensio Angeli ab apprehensione hominis in hoc, quod Angelus apprehendit immobiliter per intellectum; sicut & non immobiliter apprehendimus prima principia quorum est intellectus: homo vero per rationem apprehendit mobiler, discurrendo de uno ad aliud, habens viam procedendi ad utrumque oppositum. Unde & voluntas hominis adhaeret alicui mobiler, quasi potens etiam ad se discedere, & contrario adherere: voluntas autem Angeli adhaeret fixe & immobiliter: & ideo se consideratur ante adhesionem, potest libere adhaerere & hinc & oppositum, in his scilicet quae naturaliter vult; sed postquam jam adhaesit, immobiliter adhaeret. Et ideo consuevit dici, quod liberum arbitrium hominis flexibile est ad oppositum, & ante electionem & post: liberum autem arbitrium Angeli est flexibile ad utrumque oppositum ante electionem, sed non post. Sic igitur & boni Angeli semper adherentes iustitiae, sunt in illa confirmati: mali vero peccantes, sunt in peccato obtinati. Quibus verbis S. Doctor conclusionem nostram & docuit & probavit, ratione fundamentali, quae potest sub hac forma proponi.

Connaturale est Angelo omnino fixe & immobiliter apprehendere objecta quae deliberate & perfecte apprehendit: Ergo etiam illi connaturale est, fixe & immutabiliter ea eligere, eisque immobiliter adherere: Ergo obtinatio seu immobilis voluntatis angelicae in malo, provenit ex ipsamet natura intellectus & voluntatis Angeli, tanquam ex prima & intrinseca radice, & non solum ex subtractione divinae gratiae. Haec ultima consequentia est evidens. Prima vero probatur: Tum quia sicut voluntas nostra ideo est mobilis de uno objecto in aliud, quia iudicium nostrum est mobile & flexibile: ita & contra si iudicium Angeli sit omnino fixum & immutabile, ejus voluntas immobiliter eligit, & adhaeret objectis quae deliberate & perfecte apprehendit: Tum etiam, quia ut observat hic S. Thomas, vis appetitiva in omnibus sequitur apprehensivam, & illi proportionatur: cujus evidens signum est, quod appetitus sensitivus est boni particularis, intellectivus vero boni universalis, sicut sensus est apprehensivus singularium, intellectus vero universalium. Antecedens vero, in quo est difficultas, sic ostenditur. Intellectus perfecte apprehendens aliquid objectum unico intuitu & sine discursu, apprehendit illud omnino fixe & immobiliter, ideo etiam nos fixe & immobiliter apprehendimus prima principia, cetera vero mobiler, quia illa per simplicem intuitum & sine discursu, haec vero vel non perfecte, vel cum